

Схвалено та рекомендовано

науково-методичною радою КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» до використання у практичній діяльності вчителями-логопедами та вчителями-дефектологами інклюзивних освітніх закладів, інклюзивно-ресурсних центрів, практичними психологами закладів загальної середньої освіти (Протокол № 5 від 23 лютого 2021 року)

Укладачі: **І.В. Знанецька**, практичний психолог ДОМРЦ, спеціаліст вищої категорії;
Н.І. Корнієнко, практичний психолог ДОМРЦ, спеціаліст вищої категорії;
А.К. Чаговець, вчитель-дефектолог ДОМРЦ, спеціаліст першої категорії.

Рецензенти: **О.А. Базилевська**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної, спеціальної педагогіки, реабілітації та інклюзивної освіти КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОС»,
С.І. Васильковська, директор ДОМРЦ, Заслужений працівник освіти України, вчитель-дефектолог вищої категорії, вчитель-методист,
О.В. Склянська, практичний психолог ДОМРЦ, кандидат психологічних наук;

Посібник містить матеріали стосовно корекції сенсорного розвитку дітей раннього віку з особливими освітніми потребами. Призначений для фахівців спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивною формою навчання: практичним психологам, вчителям-дефектологам, вчителям-реабілітологам, педагогам.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

1.1 Основні поняття сенсорного розвитку дітей раннього віку

1.2 Види сенсорних процесів

1.3 Загальні закономірності розвитку сенсорних процесів в ранньому віці

РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ СЕНСОРНИХ ПРОЦЕСІВ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ З ООП

2.1 Особливості розвитку сенсорних процесів дітей раннього віку з ООП

2.2 Організація і методи вивчення сенсорної сфери дитини раннього віку з ООП

2.3 Рекомендації для батьків

РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЯ РОЗВИТКУ СЕНСОРНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ З ООП

3.1 Принципи і структура побудови занять з корекції сенсорної сфери дітей раннього віку з ООП

3.2 Вправи і дидактичні ігри для розвитку і корекції сенсорних процесів дітей раннього віку з ООП

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Проблема корекції сенсорного розвитку дітей раннього віку з особливими освітніми потребами набуває сьогодні особливої актуальності в Україні. З кожним роком кількість дітей із особливими освітніми потребами збільшується як в нашій країні, так і в усьому світі. Безумовно, зростає необхідність в наданні додаткових медичних, психолого-педагогічних і соціальних послуг. При здійсненні психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами розвиток сенсорних процесів є важливою складовою в забезпеченні фізичного, психічного й духовного розвитку кожної дитини, формування її життєвих компетентностей, прояву її особистісного потенціалу.

Поширення в Україні інклюзивного навчання дає можливість дітям із особливими освітніми потребами відвідувати дошкільні заклади за місцем проживання, отримувати необхідні послуги корекційних педагогів, психологів, реабілітаційних педагогів, логопедів тощо. На думку доктора психологічних наук Г. В. Кукурузи, в Україні відмічається така позитивна тенденція, як підвищення якості медичної допомоги матері та дитині, що значно знижує дитячу смертність і водночас ставить питання про забезпечення гідної якості життя врятованих дітей та їх сімей.

Протягом останніх років в нашій країні також зросла кількість батьків, які виявляють побажання відвідувати дошкільні дитячі освітні установи при досягненні їхньої дитини віку 2 років. На думку багатьох вітчизняних і закордонних вчених ранній вік є часом найбільш інтенсивного фізичного та психічного розвитку дітей. Вважається, що розвиток сенсорних процесів слід починати якомога раніше, щоб використати природні можливості дитини. Вищезазначені фактори обумовлюють необхідність формування ефективних, адекватних, реалістично побудованих корекційно-виховних програм.

Проблема сенсорного розвитку дітей раннього віку з особливими освітніми потребами перебуває в центрі уваги багатьох вчених: психологів, педагогів, лікарів. Доведено, що сенсорне виховання виступає обов'язковим

складником розвитку дитини, що підтверджується наявністю значної кількості методичного та практичного матеріалу (В. Аванесова, Д. Альтхауз, Л. Артемова, А. Бондаренко, Л. Васильєва, Н. Венгер, Т. Доронова, О. Запорожець, В. Зінченко, Є. Ігнат'єв, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, З. Максимова, В. Мухіна, Л. Олійник, Е. Пілюгіна, Н. Сакуліна, Л. Сисуєва, Є. Фльоріна). Проте в практиці дошкільної освіти сенсорне виховання дітей раннього віку, зокрема і засобами створеного насиченого предметно-розвивального середовища, здійснюється нецілеспрямовано – окремо виділеної програми «Сенсорний розвиток» у вітчизняних дитячих садках не існує.

РОЗДІЛ 1. СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

1.1 Сучасні підходи. Основні поняття сенсорного розвитку дітей раннього віку

У другій половині XIX століття сенсорне виховання дітей раннього віку стає предметом науково-педагогічного дослідження зарубіжних вчених. На початку XIX століття виходить ряд публікацій українських вчених в яких зауважується необхідність лікувально-педагогічної профілактики та спеціального навчання дітей раннього віку з ООП – публікації Ц. Картузанської «До питання про дітей, які випадають із нормального колективу» (1927), О. Сукачова «Дефективне дитинство і ендокринні розлади» (1928), М. Тарасевича «Нервові діти» (1928), «Сучасні погляди на роль біологічних факторів у виникненні дефективної особистості» (1928). В науково-дослідній роботі того часу стають важливими такі напрямки, як соматико-неврологічне та психолого-педагогічне вивчення дітей з метою виявлення закономірностей їхнього психічного розвитку, вивчення та обліку особливостей і компенсаторних можливостей дітей з інтелектуальними порушеннями. Саме ці дослідження підтвердили, що існує необхідність вивчення дітей з ООП в динаміці їхнього розвитку у процесі навчально-виховної роботи і що саме це є виключно важливим для бачення індивідуальних особливостей таких дітей. Проблема сенсорного виховання, щонайперше в аспекті розумового розвитку та підготовки до життя, особливо актуальна щодо дітей з інтелектуальними порушеннями. Так само, спеціально організоване навчання та виховання дитини з особливими освітніми потребами відіграють ще більшу роль, аніж у розвитку нормотипової дитини (Л. Виготський, О. Войлокова, О. Єкжанова, Л. Занков, О. Катаєва, І. Соловйов, О. Стребелева). Це було надзвичайно цінним для наукового обґрунтування принципів побудови нової системи та змісту навчання і виховання дітей [4; 9].